

AFET YÖNETİMİNDE LİDERLİK

Editörler:

Dr. Öğr. Üyesi Ezgi ATALAY

Dr. Öğr. Üyesi Fatma GÜNDÜZ ZEYBEKOĞLU

Prof. Dr. Abdülkadir GÜNDÜZ

Hipokrat
Yayıncılık

© 2025 AFET YÖNETİMİNDE LİDERLİK

ISBN: 978-625-6169-59-3

Tüm hakları saklıdır. 5846 ve 2936 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri yasası gereği; bu kitabın basım, yayın ve satış hakları Hipokrat Yayınevi'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kağıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bölümler içinde kullanılan resim ve bilgilerin sorumluluğu o bölümün yazar(lar)ına aittir.

Editörler

Dr. Öğr. Üyesi Ezgi ATALAY

Dr. Öğr. Üyesi Fatma GÜNDÜZ ZEYBEKOĞLU

Prof. Dr. Abdülkadir GÜNDÜZ

Yayıncı

Hipokrat Yayınevi

Grafik-Tasarım

Hipokrat Grafik Tasarım

Baskı - Cilt

Ankara Özgür Matbaacılık Basım Yayın Dağ. San. Tic. A.Ş.

1250 Cadde No: 25 Ostim OSB Yenimahalle / Ankara

Hipokrat
Yayıncılık

Süleyman Sırrı Cad. No:16/2 Sıhhiye
Tel: (0312) 433 03 05 - 15 ANKARA
www.hipokratkitabevi.com

Önsöz

iii

Afetler, can ve mal kayıplarına neden olan ve toplumsal yaşamı sosyal ve ekonomik açıdan çok boyutlu biçimde etkileyen durumlar olarak ifade edilmektedir. Afet yönetimi, teknik operasyonel süreçlerle sınırlı olmayıp etkili yönetim ve liderlik becerileriyle doğrudan ilişkilidir. Günümüz afet yönetim anlayışı, kriz anlarının ötesine geçerek risk ve zarar azaltma, hazırlık, müdahale ve iyileştirme evrelerini kapsayan bütünlük bir yönetim yaklaşımını gerekli kılmaktadır. Bu bağlamda liderlik, afet yönetiminin tüm aşamalarında belirleyici bir unsur olarak öne çıkmaktadır. Türkiye ve dünyada yaşanan büyük ölçekli afet deneyimleri göstermiştir ki liderlik yaklaşımı afet yönetimi başarısını önemli ölçüde etkilemektedir. Bu kitapta; afetlerde temel kavramlar çerçevesinde liderlik olgusu ele alınmış, afet yönetiminde liderlik teorileri ve liderlik türleri kuramsal bir bakış açısıyla incelenmiştir. Kriz yönetiminde liderliğin rolü ile psikososyal destek hizmetlerinin yürütülmesindeki liderlik sorumlulukları değerlendirilmiştir. Stratejik liderlik, teknoloji tabanlı uygulamalar ve toplum temelli afet yönetimi bağlamında güncel yaklaşımlar liderlik perspektifiyle ele alınmıştır. Bunun yanı sıra afet iletişimi liderlik, liderlik eğitimi, sosyal medyanın etkisi, etik ilkeler, kadın ve gönüllü liderliği, uluslararası afet yardımlarının koordinasyonu ve merkezi-yerel liderlik ilişkileri bütüncül bir perspektifle değerlendirilmiş ve sürdürülebilir afet yönetiminde liderliğin önemi vurgulanmıştır. Bu eserde afet yönetiminde liderlik kavramı çok boyutlu bir şekilde ele alınmış olup literatüre önemli bir katkı sağlaması hedeflenmiştir. “Afet Yönetiminde Liderlik” adlı bu kitabın, afet yönetimi alanında çalışan profesyoneller, akademisyenler ve öğrenciler için yol gösterici bir kaynak olmasını temenni ediyoruz. Eserden bilim camiasının ve okurların istifade etmesini diliyoruz. Bu eserin tamamlanma sürecinde, titiz akademik yaklaşımı, üstün bilimsel birikimi ve son derece yol gösterici değerlendirmeleriyle çalışmanın bilimsel niteliğinin belirgin biçimde güçlenmesine katkı sunan sayın Dr. Öğr. Üyesi Galip USTA'ya en içten teşekkürlerimizi sunarız.

Saygılarımızla...

Editörler

Dr. Öğr. Üyesi Ezgi ATALAY

Dr. Öğr. Üyesi Fatma GÜNDÜZ ZEYBEKOĞLU

Prof. Dr. Abdülkadir GÜNDÜZ

Editörler Hakkında

V

Dr. Öğr. Üyesi Ezgi ATALAY

Sayın Atalay, 2010 yılında Bolu Sağlık Meslek Lisesi, Acil Tıp Teknisyenliği bölümünü bitirmiştir. 2014 yılında Çanakkale 18 Mart Üniversitesi, Sağlık Yüksekokulu, Acil Yardım ve Afet Yönetimi bölümünden Lisans Derecesini, 2019 yılında Çanakkale 18 Mart Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Afet Eğitimi ve Yönetimi Tezli Yüksek Lisans Programından Bilim Uzmanlığı derecesini almıştır. 2020 yılında Gümüşhane Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Afet Yönetimi Doktora Programını kazanmış ve 2024 yılında tamamlayarak Doktora derecesini almıştır. Meslek hayatına 2011 yılında Sağlık Bakanlığı bünyesinde Acil Tıp Teknisyeni olarak başlamış ve 6 yıl görev yapmıştır. 2017 yılında Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Hatay Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Tıbbi Hizmetler ve Teknikler Bölümünde Öğretim Görevlisi olarak göreve başlamıştır. Daha sonra 2019 yılında Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Mehmet Tanrıku Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Tıbbi Hizmetler ve Teknikler Bölümü, İlk ve Acil Yardım Programında göreve başlamıştır. 2025 yılında ise aynı programa Doktor Öğretim Üyesi olarak atanmış ve halen burada görev yapmaktadır.

Dr. Öğr. Üyesi Fatma GÜNDÜZ ZEYBEKOĞLU

Sayın Gündüz Zeybekoğlu, 2010 yılında İzmir Atatürk Sağlık Meslek Lisesi, Acil Tıp Teknisyenliği bölümünü bitirmiştir. Çanakkale 18 Mart Üniversitesi, Sağlık Yüksekokulu, Acil Yardım ve Afet Yönetimi bölümünden Lisans derecesini, 2018 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Afet Yönetimi Anabilim Dalı'ndan Bilim Uzmanlığı derecesini almıştır. 2018 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Afet Yönetimi Doktora Programını kazanmış ve 2022 yılında tamamlayarak Doktora derecesini almıştır. Meslek hayatına 2011 yılında Sağlık Bakanlığı bünyesinde Acil Tıp Teknisyeni olarak başlamış ve 10 yıl görev yapmıştır. 2021 yılında Sinop Üniversitesi, Boyabat Meslek Yüksekokulu, Sivil Savunma ve İtfaiyecilik Programında Öğretim Görevlisi olarak göreve başlamıştır. 2025 yılında ise aynı programa Doktor Öğretim Üyesi olarak atanmış ve halen burada görev yapmaktadır.

Prof. Dr. Abdülkadir GÜNDÜZ

Sayın Gündüz, Marmara Üniversitesi Tıp Fakültesi'nden 1996 yılında tıp doktoru olarak mezun olmuştur. Belirli bir süre Pratisyen Hekim olarak görev yaptıktan ve askerlik hizmetini tamamladıktan sonra, 2000 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Tıp Fakültesi Acil Tıp Anabilim Dalı'nda uzmanlık eğitime başlamış ve 2004 yılında bu eğitimini tamamlamıştır. Uzmanlık eğitimi sonrasında 18 ay süreyle aynı bölümde öğretim görevlisi olarak görev yapmıştır. 2006 yılında Acil Tıp Anabilim Dalı'nda yardımcı doçent olarak akademik unvanını yükseltmiş, Nisan 2010'da doçent, Nisan 2015'te ise Acil Tıp Profesörü olarak atanmıştır. Halen Karadeniz Teknik Üniversitesi Farabi Hastanesi Başhekim Yardımcılığı görevini yürütmekte ve aynı zamanda Afet Tıbbı Doktora Programı Anabilim Dalı Başkanlığı görevini sürdürmektedir. Sayın Gündüz'ün çok sayıda kitap projesi, bildirisi ile ulusal ve uluslararası dergilerde yayımlanmış 100'den fazla makalesi bulunmaktadır.

Katkıda Bulunanlar

vii

Öğr. Gör. Ahmet Doğan KUDAY

Bezmialem Vakıf Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu,
Tıbbi Hizmetler ve Teknikler Bölümü
ORCID: 0000-0001-8361-5526

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet GÜLSOY

Kastamonu Üniversitesi, Taşköprü Meslek Yüksekokulu, Tıbbi Hizmetler ve Teknikler Bölümü
ORCID: 0000-0001-8206-3889

Öğr. Gör. Dilber COŞKUN

Munzur Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Acil Yardım ve Afet Yönetimi Bölümü
ORCID: 0000-0001-6091-6262

Dr. Öğr. Üyesi Emel GÜDEN

Kapadokya Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Yüksekokulu, Ebelik Bölümü
ORCID: 0000-0003-3492-4298

Dr. Öğr. Üyesi Emrah GÖKKAYA

Kayseri Üniversitesi, Bünyan Meslek Yüksekokulu, Mülkiyet Koruma ve Güvenlik Bölümü
ORCID: 0000-0002-1373-3188

Dr. Öğr. Üyesi Ezgi ATALAY

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Mehmet Tanrıkulu Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu
Tıbbi Hizmetler ve Teknikler Bölümü
ORCID: 0000-0002-7404-4351

Dr. Öğr. Üyesi Fatma GÜNDÜZ ZEYBEKOĞLU

Sinop Üniversitesi, Boyabat Meslek Yüksekokulu, Mülkiyet Koruma ve Güvenlik Bölümü
ORCID: 0000-0001-9585-3759

Dr. Öğr. Üyesi Gürkan YILMAZ

Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Germencik Yamantürk Meslek Yüksekokulu
Mülkiyet Koruma ve Güvenlik Bölümü
ORCID: 0000-0002-8113-8436

Öğr. Gör. Haluk AKTAY

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Altınyayla Mehmet Tuğrul Güvenlik Hizmetleri
Meslek Yüksekokulu, Mülkiyet Koruma ve Güvenlik Bölümü
ORCID: 0000-0001-5214-0089

Öğr. Gör. Mehmet KANAT

Bingöl Üniversitesi, Genç Meslek Yüksekokulu, Mülkiyet Koruma ve Güvenlik Bölümü
ORCID: 0000-0002-0180-4321

Arş. Gör. Dr. Mehtap KILIÇ YILDIZ

Ardahan Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Acil Yardım ve Afet Yönetimi Bölümü
ORCID: 0000-0003-2344-2381

Dr. Öğr. Üyesi Nahsan KAYA

Kütahya Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Simav Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu
Tıbbi Hizmetler ve Teknikler Bölümü
ORCID: 0000-0003-4933-2738

Arş. Gör. Nurcan ŞİMŞEK

Gümüşhane Üniversitesi, Sağlık bilimleri Fakültesi, Acil Yardım ve Afet Yönetimi Bölümü
ORCID: 0000-0003-2191-2204

Dr. Öğr. Üyesi Ömer DEMİRBİLEK

Malatya Turgut Özal Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Acil Yardım ve Afet Yönetimi Bölümü
ORCID: 0000-0002-9989-1194

Dr. Öğr. Üyesi Samet DİNÇER

Sinop Üniversitesi, Durağan Meslek Yüksekokulu, Tıbbi Hizmetler ve Teknikler Bölümü
ORCID: 0000-0001-8498-2408

Arş. Gör. Salih DOĞRU

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi,
Acil Yardım ve Afet Yönetimi Bölümü
ORCID: 0000-0002-8426-7620

Doç. Dr. Selma DURMUŞ SARIKAHYA

Artvin Çoruh Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü
ORCID: 0000-0002-0318-3098

Doç. Dr. Sevil ÇINAR ÖZBAY

Artvin Çoruh Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Acil Yardım ve Afet Yönetimi Bölümü
ORCID: 0000-0002-9281-1614

Öğr. Gör. Yasemin DENİZ ÖZTÜRK

Artvin Çoruh Üniversitesi, Artvin Meslek Yüksekokulu, Mülkiyet Koruma ve Güvenlik Bölümü
ORCID: 0000-0002-1208-1456

İçindekiler

xi

Bölüm 1

Afetlerde Temel Kavramlar ve Liderlik..... 1

EZGİ ATALAY

Özet.....	1
Giriş.....	1
Afet Kavramı ve Türleri.....	2
Afetlerde Temel Kavramlar.....	5
Bütünleşik Afet Yönetimi.....	8
Afetler ve Liderlik.....	9
Sonuç ve Öneriler.....	11

Bölüm 2

Afet Yönetiminde Liderlik Teorileri ve Türleri15

YASEMİN DENİZ ÖZTÜRK • NURCAN ŞİMŞEK • DİLBER COŞKUN

Özet.....	15
Giriş.....	15
Kavramsal Çerçeve.....	17
Liderlik Türleri.....	19
Liderlik Yaklaşımları.....	21
Afet Yönetiminde Modern Liderlik Teorileri ve Yaklaşımları.....	28
Afet Yönetiminde Liderlik Örnekleri ve Karşılaşılan Zorluklar.....	33
Sonuç ve Öneriler.....	35

Bölüm 3

Afet Kriz Yönetiminde Liderlik.....41

EMEL GÜDEN

Özet.....	41
Giriş.....	41
Kavramsal Çerçeve.....	42
Kriz ve Afet Bağlamında Liderliğin Kuramsal Çerçevesi.....	44

Afetlerde Liderlerin Öne Çıkan Özellikleri.....	45
Afetlere Liderlik Modelleri	50
Başarılı Liderlik Örnekleri	54
Afet Kriz Yönetiminde Toplumsal Cinsiyetin Rolü: Kadın Liderliğinin Yükselişi	58
Kriz Anında Liderlikte Karar Verme Dinamikleri	59
Afet Liderliği için Kapasite Geliştirme	64
Sonuç ve Öneriler	69

Bölüm 4

Afetlerde Psikososyal Destek Hizmetleri ve Liderlik.....77

SEVİL ÇINAR ÖZBAY • SELMA DURMUŞ SARIKAHYA

Özet.....	77
Giriş.....	77
Afetlerin Psikososyal Etkileri	78
Ruh Sağlığı Sorunları ve Psikososyal Destek İhtiyacı	80
Psikososyal Destek Hizmetlerinin Önemi	81
Psikososyal Destek Hizmetlerinin Kavramsal Çerçevesi.....	82
Afet Yönetiminde Psikososyal Destek Uygulamaları	82
Psikososyal Destek Modelleri ve Müdahale Stratejileri	84
Psikososyal Desteğin Birey ve Toplum Üzerindeki Etkileri	89
Sürdürülebilir Müdahaleler ve Toplumsal İyileşme	89
Afetlerde Liderlik	90
Liderlik ve Psikososyal Destek Arasındaki İlişki	93
Sonuç ve Öneriler	94

Bölüm 5

Afet Yönetiminde Stratejik Liderlik99

GÜRKAN YILMAZ

Özet.....	99
Giriş.....	100
Liderlik	102
Strateji ve Stratejik Liderlik	103
Stratejik Liderlerin Özellikleri	106
Afet Yönetimi ve Stratejik Liderlik Uygulamaları.....	110
Sonuç ve Öneriler	125

Bölüm 6

Afet Yönetiminde Teknoloji Tabanlı Liderlik Uygulamaları.....131

NAHSAN KAYA

Özet.....	131
Giriş.....	131

Afet Yönetiminde Liderlik ve Teknolojinin Rolü	133
Teknoloji Tabanlı Liderlikte Karşılaşılan Zorluklar	142
Sonuç ve Öneriler	143

Bölüm 7

Toplum Temelli Afet Yönetiminde Liderlik 145

SALİH DOĞRU

Özet.....	145
Giriş.....	146
Toplum Temelli Afet Yönetimi.....	147
Toplum Temelli Afet Yönetiminin Aşamaları	149
Liderlik	150
Afet Yönetiminde Liderliğin Rolü.....	151
Toplum Temelli Afet Yönetiminde Liderlik.....	152
Sonuç ve Öneriler	160

Bölüm 8

Afet İletişiminde Liderlik 167

AHMET GÜLSOY

Özet.....	167
Giriş.....	167
Afet İletişiminde Liderliğin Rolü	169
Afet İletişim Liderinin Temel Özellikleri	170
Afet İletişiminde Liderlik Stratejileri	172
Afet İletişiminde Liderlerin Karşılaştığı Sorunlar.....	174
Afet İletişiminde Liderlerin Karşılaştığı Sorunlara Yönelik Çözüm Önerileri.....	175
Sonuç ve Öneriler	176

Bölüm 9

Afet Yönetiminde Liderlik Eğitimi..... 181

HALUK AKTAY

Özet.....	181
Giriş.....	182
Kavramsal Çerçeve	182
Afet Yönetiminde Liderlik Eğitiminde Karşılaşılan Zorluklar / Problemler	187
Afet Yönetiminde Liderlik Eğitiminde Karşılaşılan Zorluklara/ Problemlere Yönelik Geliştirilen Politikalar ve Öneriler	189
Sonuç ve Öneriler	192

Bölüm 10**Afet Yönetiminde Sosyal Medya ve Liderlik.....197****FATMA GÜNDÜZ ZEYBEKOĞLU**

Özet.....	197
Giriş.....	198
Afet Risk ve Kriz Yönetiminde Sosyal Medyanın Kullanımı.....	198
Afet Yönetiminde Liderlik ve Sosyal Medya Kullanımı	200
Sonuç ve Öneriler	202

Bölüm 11**Afet Liderliğinde Etik205****EMRAH GÖKKAYA**

Özet.....	205
Giriş.....	205
Afetlerde Etik Kavramı	207
Afet Yönetim Süreçlerinde Karşılaşılan Etik Sorunlar.....	208
Afet Liderliğinde Etik Yaklaşımlar	212
Sonuç ve Öneriler	217

Bölüm 12**Afet Yönetiminde Kadın Liderliği.....221****SAMET DİNÇER**

Özet.....	221
Giriş.....	221
Toplumsal Cinsiyet Perspektifi ve Afetler	222
Kadın Liderliğinin Önemi	223
Kadınların Afet Yönetimindeki Rollerini	225
Engeller ve Zorluklar	226
Başarı Örnekleri ve İyi Uygulamalar.....	227
Kadın Liderliğini Güçlendirmek İçin Öneriler	228
Sonuç ve Öneriler	229

Bölüm 13**Afet Yönetiminde Gönüllü Liderliği233****ÖMER DEMİRBİLEK**

Özet.....	233
Giriş.....	234
Kavramsal Çerçeve.....	236
Mevcut Sorunlara Yönelik Çözümler ve Politika Önerileri.....	244
Sonuç ve Öneriler	245

Bölüm 14**Uluslararası Afet Yardımlarının Koordinasyonu ve Liderlik249****MEHMET KANAT**

Özet.....	249
Giriş.....	250
İnsani Yardım	252
Uluslararası İnsani Yardım Koordinasyonu	254
Uluslararası İnsani Yardım Liderliği.....	256
Sonuç ve Öneriler	260

Bölüm 15**Sürdürülebilir Afet Yönetiminde Liderliğin Rolü263****AHMET DOĞAN KUDAY**

Özet.....	263
Giriş.....	263
Liderlik	264
Liderliğin Tarihsel Gelişimi ve Liderlik Teorileri.....	265
Afet Yönetimi ve Liderlik.....	272
Sonuç ve Öneriler	279

Bölüm 16**Afet Yönetiminde Merkezi ve Yerel Liderlik Perspektifleri283****MEHTAP KILIÇ YILDIZ**

Özet.....	283
Giriş.....	283
Afet Yönetiminde Liderlik Kavramı.....	284
Merkezi Yönetimin Roller ve Sorumlulukları.....	285
Yerel Yönetimlerin Rolü ve Sorumlulukları.....	287
Merkezi ve Yerel Yönetim Arasında İş Birliği ve Koordinasyon.....	289
Afet Yönetiminde Merkezi ve Yerel Liderlik Perspektiflerinin Karşılaştırılması	290
Sonuç ve Öneriler	292

